

УДК 37.091.279.7

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-189-95-101

БЕЗЕНА Іван Михайлович –

кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7169-2038>

e-mail: ivanbezen@ukr.net

БОГАТИРЬОВА Тетяна Миколаївна –

старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0869-1128>

e-mail: tatyanadn79@gmail.com

ДОРОШЕНКО Оксана Анатоліївна –

старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти

КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3374-5407>

e-mail: ok.doroshenko@ukr.net

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ВМІНЬ І КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ В КОНТЕКСТАХ СТРАТЕГІЙ СУЧАСНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми.

Сучасна національна шкільна освіта перебуває в стані докорінних змістових трансформацій, які направлено на підвищення якості освіти та компетентісний розвиток особистості. Кардинально змінюється завдання і місія педагогічних працівників школи, які мають постати особистостями й партнерами у супроводі здобувачів освіти на шляху розвитку вмінь та компетентностей, комфортному освітньому просторі і процедурі оцінювання школяра. Трансформації і удосконалення в загальній середній освіті спрямовано на переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості школяра у співпраці з педагогом, навчання його самостійно та в групі оволодівати новими знаннями для вирішення життєвих ситуацій. Адже в контекстах розвинутого цифрового світу, сучасна молода людина змушена бути більш самостійною, мобільною, інформованою, критично і творчо мислячою, а значить і більш мотивованою до самонавчання і саморозвитку, вміти працювати в групі і нестійких ситуаціях, мати ціннісні основи та якості людиноцентризму.

Загальноосвітня компетентісна освіта в новій українській школі зорієнтована на досягнення практичних результатів, розвиток досвіду особистої діяльності, вироблення індивідуально зорієнтованих ставлень, що зумовлює докорінні і принципові зміни в процесах організації навчання, та стає спрямовуючим фактором у становленні особистості. В окреслених аспектах має

відбуватися прогнозування результативності в змісті освітнього процесу, що відповідно вимагає зміни у системі оцінювання навчальних досягнень школярем. Процес оцінювання тепер має ґрунтуватися на позитивних принципах, які враховують рівні досягнень школяра в контекстах всіх освітніх процесів, а не як раніше – ступені поразок і невдач.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження окресленої проблеми в Україні, як науковцями так і педагогами-практиками тільки розпочинається: Барановська В., Блізнякова О., Ганжа І., Деньга Н., Покрова С., Полонська Т., Поліщук Ю., Кабан Л., Ключова Т., Кельнер С., Овсюк Н., Онопрієнко Н., Сахно О., Щербак Н. та ін. Зарубіжні науковці визначили нові методики вимірів рівня освіти ще в кінці 60-х років ХХ ст. Бенжамін Блум, Пол Блек та Ділен Вільям.

Мета статті – провести аналіз стану розвитку процесу оцінювання вмінь і компетентностей школярів в гуманітарній середній освіті Дніпропетровщини та України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінювання в освіті є аналітичним інструментом або процедурою, призначення якої – вимірювання прямих наслідків освітньої діяльності, результативності в процесах застосування знання і вмінь для досягнення результатів життєвих практик. У наукових дослідженнях використовуються поняття «оцінювання» та «оцінка», які мають різне прикладне значення і широту застосування. Тому, саме

«оцінювання» постає у практиках як процес вимірювань системних або несистемних інформацій, аналізів, формування індивідуальних або колективних суджень, загальних або проміжних висновків, подальших стратегій, способів досягнення, визначення термінів дії тощо. Оцінювання може проводитись у різні терміни та етапи дослідження: 1) оцінювання Ex-Ante/передоцінювання (допочатковий етап процесу); 2) оцінювання Ex-Post/постоцінювання (через якийсь період після завершення процесу); 3) оцінювання впливу Impact Evaluation/зміни (зміни, які стали наслідком); 4) оцінювання процесу Process evaluation/процес (різновид оцінювання через доступ до послуги, її якість, рівень задоволення здобувача, підходи до управління процесами, досягнення мети); 5) оцінювання результатів Outcome evaluation/результати (наскільки заходи вплинули на бажані цілі і результати).

За принципами фінських науковців, оцінювання – це навичка і завжди діалог педагога та дитини, а суть оцінювання вбачається у баченні цінності в кожному школяреві, знайшовши заохочувальні моменти для навчання, розвитку сильних і підтягуванні слабких сторін в особистості. В. Сухомлинський відмічає, що «оцінка лише тоді стає стимулом, який пробуджує до активної розумової праці, коли відносини між учителем і дитиною будуються на взаємній довірі і доброзичливості» та «оцінка – це найгостріший інструмент, використання якого потребує величезного вміння й культури» [1, с. 496]. Про окремі аспекти практичного застосування таких принципів, ми вже свого часу відзначали у статтях за результатами досліджень [2, с. 57–58; 3, с. 25–26].

У сучасному суспільстві ключовою частиною шкільної культури постають приклади прогресивної фінської моделі оцінювання здобувача освіти – школяра або школярки. Метою такої культури оцінювання є не фіксування успішності здобувача освіти, а індивідуальний розвиток і формування почуття власної гідності, впевненості в собі, самопізнання. З окресленого постає нова і особлива роль учителя школи у пошуку через комунікацію в дитині сильних та підтягуванні слабких сторін не порушуючи життєвої рівноваги особистості й спрямування на перспективи. Основу оцінювання в фінській школі визначають наступні 7 принципів: оцінювання на рівних; відкритість, співпраця та участь; системність

і послідовність; різноманітне і проводиться часто; ґрунтується на цілях і критеріях; врахування віку і здібностей школяра/школярки. Відповідно у фінській шкільній системі застосовуються наступні різновиди оцінювання: діагностичне, формувальне, підсумкове і прогностичне [4].

Діагностичне оцінювання є початковим різновидом у вимірах компетентності та вміння особистості; форми виміру – бесіда, тест, читання, розповідь тощо. Що дає для вчителя діагностичне оцінювання: на якому рівні освітньої підготовки є здобувач та яка освітня програма для нього необхідна для досягнення цілей навчання. Формувальне оцінювання проводиться в навчальний період, сприяє результативності навчання та досягненню цілей; учасниками формувального оцінювання можуть бути вчителі, учні/учениці, батьки. Ключовою формою і основою процесу формувального оцінювання є: 1) самостійність: оцінка самого себе та свого однолітка за певними алгоритмами і схемами; 2) періодичне проміжне оцінювання (за модулями, навичками, процесами тощо). Надалі постають моделі оцінювання: підсумкова, прогностична, у яких беруть участь не тільки вчителі, а й діти, батьки, тобто те, що ми відзначали раніше – формат діалогу і відкритості процесу оцінювання.

У сучасній Новій українській школі розпочато стратегію з переходу на модель формувального оцінювання здобутків школярів. Але, розпочинаючи дослідження щодо загальноосвітнього оцінювання навчальних досягнень школярів, ми відзначаємо, що Міністерство освіти і науки України (далі – МОНУ) запровадило нормативні акти з регулювання: наказ від 19.08.2016 року № 1009 «Про затвердження Орієнтовних вимог до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи», лист від 01.07.2019 року № 1/11-5966 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у закладах середньої освіти у 2019/2020 навчальному році» тощо [5]. Так, в указаному листі МОНУ вже надаються перші рекомендаційні концепти щодо формувального оцінювання, як одного з актуальних в школі видів альтернативного (нетрадиційного) оцінювання, який має на меті оцінювати не результат, а процес навчання, яке було запроваджено в перших класах НУШ починаючи з вересня 2018 року. Відповідно, й на сьогоднішній час це вже актуально для других-третьих класів та в

наступні періоди у класах основної школи.

Окреслена модель виміру дозволяє проводити процес оцінювання школярів в умовах розвиваючого та компетентнісного загальноосвітнього навчання. Відзначимо, що до цього в освітній системі України не було практики формувального оцінювання. Учителі школи знають, як оцінити за встановленими критеріями результати навчання, проте не знають і інколи не розуміють процедури, як проводити індивідуальне оцінювання процесу навчання і компетентності школяра/школярки. Адже оцінювання тепер має відбуватися тоді, коли діти замість запам'ятовування інформації формують і опановують компетентностями й вміннями, які сьогодні та завтра знадобляться у житті. Здобувачі освіти в ході навчальної діяльності отримують не тільки багаж академічних знань, але й набувають уміння співпрацювати в команді, вирішувати складні проблеми, пропонувати нові ідеї тощо. А відповідно найважливіше завдання і роль учителя – підтримувати в кожному школяреві стійку впевненість і мотивацію до пізнання. Таким чином, правова база процесів шкільного формувального оцінювання окреслена та основним постає питання практичного застосування вчителями закладів середньої освіти вимірних аспектів, які сприятимуть підвищенню якості шкільної освіти. Ми відзначаємо, що проблема оцінювання має проходити фільтри деяких галузей науки, які вивчають людину та її світ: філософії освіти, педагогіки, психології, менеджменту освіти.

Незаперечно, що школа є суспільним соціальним інститутом головною метою якого є соціалізація дитини спочатку в освітній простір через індивідуальну і спільну діяльність та спілкування, що в подальшому стане основою самостійного життєвого простору реалізації і успішності. Особливостями в окресленому процесі постають особистісні життєві питання: індивідуальності, інтереси, цінності, власні зусилля, розуміння інших, успіхи, поразки тощо. В окресленому форматі вчитель постає як носій ситуації очікуваного успіху соціальної норми та балансу індивідуального та колективного досягнення через реальність діяльності і оцінок. Або, як відмічає Кен Робінсон, що «освіта – живий процес», «знати свій предмет – замало» та «вчителювання – це форма мистецтва» [6, с. 107–109].

Життєві практики підтверджують правдивість народного висловлювання, що

«сьогодні новий день, тому їздити верхи на вчорашньому коні – погана ідея». Часи змінилися і сучасний вчитель має розуміти і застосовувати нову модель оцінювання – формувальну. Що таке формувальне оцінювання? Це інтерактивне оцінювання прогресу дитини, яке передбачає відстеження особистісного розвитку школярів та поступу у набутті ними навчального досвіду і компетентностей, це оцінювання ефективного розвитку дитини. Говорячи про оцінювання молодших школярів, сучасному вчителю важливо розуміти особливості оцінювання на початковому етапі навчання, під час якого традиційне оцінювання є проблематичним з багатьох причин та міркувань. У рекомендаціях МОНУ зазначається, що діти початкової школи сприймають оцінку за завдання як оцінювання себе особисто. Тому низька оцінка в їхньому розумінні – це негативне ставлення до себе з боку вчителя, що відповідно може привести до певних проблем особистості. Сучасному вчителю пропонується бути доброзичливим та ставитись до учня як до особистості, позитивно сприймати індивідуальні зусилля дитини, які вона спрямовує на розв'язання задачі та пошуку власного шляху в житті (навіть якщо вони не дали позитивного результату). Алгоритмом оцінювання «учитель-учень» стають наступні концепти: формування об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей; забезпечення активної участі учнів у процесі пізнання; ознайомлення з критеріями; забезпечення можливості і вміння аналізувати власну діяльність (рефлексія); корегування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання.

Дослідниця проблеми оцінювання знань як стимулу розвитку С.Кельнер окреслює практико-орієнтовані для вчителя правила і техніку контролю успішності навчальної діяльності дитини: 1) аналіз й оцінка знань, умінь і навичок учнів – шлях забезпечення зворотного зв'язку в процесі навчання; 2) систематичність аналізу й оцінювання знань, умінь і навичок школярів; 3) створення ситуації значимості процесу моніторингу, перевірки й оцінки навчальної діяльності учнів; 4) повага у ставленні до навчальної праці вихованців; 5) не витрачати час на з'ясування в учнів, що було задано додому; 6) створення позитивного емоційного настрою дитини під час опитування; 7) зосередження уваги на результативності роботи та рівень оволодіння новими

знаннями, вміннями й навичками; 8) чіткість формулювання запитання, які спонукають учнів до активних розумових дій, витримування паузи для осмислення та відповіді; 9) уважне слухання відповіді учнів, схвальні слова, жести і міміка, які стимулюють розумову активність вихованців; 10) не перебивати відповідь учня; 11) чутливе врахування індивідуальних особливостей учнів (повільність, темперамент, мовні дефекти тощо); 12) залучення учнів до перевірки рівня оволодіння знаннями, виконання письмових робіт іншими учнями класу; 13) короткі відповіді надаються не піднімаючись із місця; 14) аналіз якості відповіді учня, а не його особистості; 15) після відповіді – короткий аналіз, оцінюйте аргументовано й об'єктивно; 16) залишайте можливість для учня повторно опрацювати навчальний матеріал, відповідно до їхніх індивідуальних розумових можливостей; 17) відповідаючи учень може користуватися опорними схемами, іншими наочними матеріалами; 18) забезпечення оптимальних умов для всебічної перевірки знань, умінь і навичок учнів за допомогою різноманітних методів. Адже вчителю потрібно різними педагогічними методами сприяти змінам в житті дитини та вселити впевненість у собі й своїх силах.

Продовжуючи вище окреслене можна навести думку Кена Робінсона, який говорить про те, що «добрі вчителі – осердя добрих шкіл, виконуючи різні ролі; вони досягають трьох головних цілей: натхнення – надихають учнів любов'ю до предмету і спонукають до досягнень; впевненості – допомагають набути вміння, поглибити знання й досягнути впевненості в собі; творчості – змога експериментувати, досліджувати і формувати нестандартне мислення» [6, с. 129]. Не можна не погодитися з думками вчителів, які проходять підвищення кваліфікації в Дніпровській академії неперервної освіти, що оцінювання є невід'ємною складовою процесу навчання і відображенням процесу викладання та учіння на основі взаємозв'язку та комунікації. У більшості випадків учителі звикли до традиційного оцінювання, яке ґрунтується на кількісних вимірах невдач (скільки помилок тощо), а не на якісних показниках. Адже виміри мають враховувати багато досягнень: як учень працював на уроці; рівень комунікації – чи співпрацював з іншими; які індивідуальні зусилля докладав в процесі роботи; чи ставився до навчання з цікавістю; які ефективні результати досягнув та над якими потрібно ще попрацювати. У

більшості випадків вказане можливо оцінити лише через учительське спостереження за роботою учня/учениці, а не як було раніше – перевірку результатів навчання у формі оцінки, яка впливає на подальше вмотивування і надихання дитини, а може спричинити негативні психолого-емоційні настрої особистості, заблокувати індивідуальну здатність мозку дитини навчатися і розвиватися.

На сьогоднішній день в українських наукових та педагогічних джерелах обмежена кількість інформації щодо сучасних підходів до нової моделі оцінювання. Її вперше в кінці 60-х років ХХ століття Бенжамін Блум, американський педагог-психолог (відомі його методики дослідження – Таксономія Блума, ромашка Блума), почав використовувати термін «formative assessment», вкладаючи в нього найефективніший інструмент підвищення якості процесу викладання предмету, навчання/учіння, який описано в роботі «Handbook on formative and summative evaluation of student learning» (1971). В подальшому процес оцінювання, у контекстах реформування старих та пошуку нових вимірів, було описано в роботі Пола Блека та Ділена Вільяма «Inside the Black Box: Raising Standards Through Classroom Assessment» (1998). Пол Блек наводив для ілюстрації наступний приклад: «Кухар готує суп і куштує його, це і формувальне оцінювання; але коли готову страву супу почне дегустувати клієнт або експерт, то це вже буде підсумкове оцінювання». Таким чином, ми відповідно за Блумом Б., можемо виділити два види оцінювання: формувальне або альтернативне оцінювання (formative assessment) та підсумкове або традиційне оцінювання (summative evaluation). Відповідно можна визначити наступну характеристику обом видам:

Формувальне оцінювання	Підсумкове оцінювання
Мета – підвищити якість;	мета – оцінити якість;
перевіряє як триває навчання та учіння – процес;	перевіряє, що було вивчено – результат;
має діагностувальну функцію, тобто ідентифікує сфери, де необхідне покращення;	має оціночну функцію, тобто вимірює досягнення певного рівня;
ідентифікує недоліки та покращує навчання /учіння;	судить про якість;
здійснюється під час навчального процесу;	відбувається в кінці навчального процесу;
допомагає учням вчитися один в одного.	змушує учнів конкурувати між собою.

У ході дослідження практик реалізації формувального оцінювання у початковій школі, ми прийшли до формулювання наступних правил, як реалізувати формувальне оцінювання на уроках іноземної або української мови: 1) формувальне оцінювання не може складатися з цифрового балу, букви чи лише одного слова, тому батькам мають додаватися вчителем пояснення, розширену категорію чи словесну характеристику або складену із запропонованих варіантів; 2) формувальне оцінювання не повинно містити частки «не», жодних негативних суджень чи критики, лише діагностуються сфери, які потребують покращення або допомоги у покращенні; 3) оцінювання не результату, а процесу, тому не потрібно проводити спеціальні контрольні роботи або тестування. Отже, підсумовуючи вищенаведене, завданнями вчителів і менеджменту закладу у формувальному оцінюванні є: 1) мотивація учнів/учениць до вивчення іноземної або української мов; 2) формувати в дитини упевненість в собі і своїх силах; 3) розвивати здатність дитини до самостереження та усвідомлення відповідальності за власне учіння; 4) педагогічне спостереження за поступом дитини в набутті первинних мовленнєвих навичок; 5) педагогічне визначення і врахування індивідуальних особливостей кожного учня/учениці; 6) вчителю корегувати навчальний процес і підвищувати його якість та менеджменту закладу – сприяти окресленому; 7) звертати увагу на учнів/учениць, які потребують особливої підтримки і уваги з метою запобігання проблем у майбутньому; 8) забезпечувати інформацією адміністрацію школи та батьківську громаду про розвиток і поступ дитини в опануванні первинними мовленнєвими навичками.

По особливому має проходити оцінювання в період дистанційного навчання, у зв'язку із карантинном: для учнів 1–2-х та 3-х пілотних класів початкової школи застосовується формувальне та підсумкове оцінювання; для учнів 3–4-х класів початкової школи, базової та профільної школи – поточне, формувальне та підсумкове (тематичне, семестрове, річне) оцінювання. У минулому навчальному році МОН України запровадило проведення державного аудиту загальноосвітніх шкіл. Одне із ключових питань, яке вивчається експертною комісією у закладі освіти, є – здійснення формувального оцінювання в освітньому процесі на уроках іноземної та української

мови.

Нове формувальне оцінювання вимагає й нового сприйняття її змісту з боку батьків: їм не варто згадувати свій досвід в школі (як учителі або батьки дорікали за погані оцінки); не ставати в захисну позицію відносно вчителя і не загострювати увагу дитини, якщо вона не досягла очікуваних ними результатів. Батькам, крім відзначеного, доведеться вчитися сприймати формувальне оцінювання як відверту розповідь учителя про те, що відбувається у розвитку дитини в школі, як ресурсу для ефективного розвитку, цінної інформації, запрошення до взаємної співпраці з метою розкрити найкращі життєві і освітні якості маленької особистості. Адже, батьки завжди обирають до якої школи віддати дитину, «добра школа – та, що створює найкращі умови, в яких діти можуть вчитись і розвиватись когнітивно, емоційно, соціально й духовно». А складовими успіху є кілька факторів, які мають вплив на якість і цінність освіти: навчальна програма (інформація, яку мають опанувати учні); викладання (допомога з опануванням цієї інформації); оцінювання (розуміння учнівського прогресу); розклад (організація часу й ресурсів для навчання); середовище (фізичний простір, де відбувається навчання); культура (цінності й поведінка, що їх дотримується школа) [6, с. 113]. Особливе питання освітнього простору середньої школи навички школяра на самостійне оцінювання і самоконтролю, які є невід'ємною складовою формувального оцінювання. Тому до завдань, які учитель доручає дітям для виконання, бажано додавати індивідуальні завдання для розвитку в учня/учениці зрозумілих дитині критерійної шкали самооцінювання. Навчальні завдання, підготовлені вчителем за допомогою електронних засобів, можуть містити інструменти для самооцінювання в ігровій формі, що сприятиме підвищенню мотивації учнів до їх комфортного виконання.

На сьогоднішній день існує декілька технологій організації формувального оцінювання на уроках іноземної або української мови, є помилки і не розуміння, але це буде темою наших подальших досліджень.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Таким чином, за результатами дослідження було встановлено наступне: метою педагогічного формувального оцінювання є: підтримати

активний і вмотивований навчальний поступ дитини; сформувати у здобувача освіти впевненість у собі, наголошуючи на її сильних сторонах, та слабких, які потрібно розвивати; діагностувати досягнення на кожному з етапів навчання; вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню; всебічно підтримувати бажання дитини навчатися та прагнути максимально можливих ефективних результатів; запобігати індивідуальним побоюванням/страхам помилитися. В Україні має змінитися ставлення до поняття «оцінювання», і як швидко окреслений процес відбудеться – залежить від вчителів, дитини та батьків. В ході нами визначено подальші перспективи у розвідках моделей формувального оцінювання в закладах освіти та їх предметної результативності.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В. А. Сто советов учителю. Т. 2. Избранные произведения в 5-и т. К. 1978. С. 487–566
2. Безена І. М. Вчитель та школяр: педагогіка індивідуальності у освітньому поступі через взаємну довіру. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 183. 2019. С. 55–60
3. Безена І. М., Кирпа А. В., Богатирьова Т. М. Трансформація ролі вчителя гуманітарних дисциплін у сучасній післядипломній освіті. Нова педагогічна думка. Науково-методичний журнал. №2 (102). 2020. С. 23–28
4. Салберг Пасі Фінські уроки. Чого може навчитися світ з освітніх змін у Фінляндії. Переклад А.Шиян. К. Ранок. 2018. 240 с.
5. Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.08.2016 року № 1009 «Про затвердження Орієнтовних вимог до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи». Лист Міністерства освіти і науки України від 01.07.2019 року № 1/11-5966 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у закладах середньої освіти у 2019/2020 навчальному році».
6. Робінсон Кен і Лу Ароніка Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту. Пер.з англ. Г.Лелів. Львів. Літопис. 2016. 258 с.

REFERENCES

1. Sukhomlynskyi, V. A. (1978). *Sto sovetov uchyteliu*. [One Hundred Tips for Teacher].
2. Bezena, I. M. (2019). *Vchytel ta shkoliar: pedahohika individualnosti u osvithomu postupi cherez vzaiemnu doviru*. [Teacher and student: pedagogy of individuality in educational progress through mutual trust].
3. Bezena, I. M., Kyrpa, A. V., Bohatyrova, T. M. (2020). *Transformatsiia roli vchytelia*

humanitarnykh dystsyplin u suchasnyy pislidyplomnyy osviti. [Transformation of the role of a teacher of humanities in modern postgraduate education].

4. Salberh Pasi. (2018). *Finski uroky. Choho mozhe navchytysia svit z osvitynikh zmin u Finlandii*. [Finnish lessons. What the world can learn from educational change in Finland].

5. *Nakaz (2016). Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 19.08.2016 r. № 1009 «Pro zatverdzhennia Oriientovnykh vymoh do kontroliu ta otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen uchniv pochatkovoї shkoly»*. [About the statement of Approximate requirements to the control and estimation of educational achievements of pupils of elementary school].

6. Robinson Ken i Lu Aronika (2016). *Shkola maibutnoho. Revoliutsiia u vashii shkoli, shcho nazavzhdy zminyt osvitu*. [School of future. A revolution in your school that will change education forever]. Lviv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БЕЗЕНА Іван Михайлович – кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради.

Наукові інтереси: філософія освіти, педагогіка школи, децентралізація.

БОГАТИРЬОВА Тетяна Миколаївна – старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради.

Наукові інтереси: професійна освіта, педагогічна освіта дорослих, компаративна освіта.

ДОРОШЕНКО Оксана Анатоліївна – старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради.

Наукові інтереси: педагогіка співробітництва як умова формування позитивної мотивації здобувачів, проблеми культури та стилістики української мови.

INFORMATION ABOUT AUTHOR

BEZENA Ivan Mykhajlovich – Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Social and Humanitarian Education of Dnipro Academy of Continuing Education of Dnipropetrovsk Regional Council.

Circle of scientific interests: philosophy of education, pedagogics of school, public management and administration, decentralization.

BOGATYROVA Tetiana Mykolaivna – Senior Lecturer at the Department of Social and Humanitarian Education of Dnipro Academy of Continuing Education of Dnipropetrovsk Regional Council.

Circle of scientific interests: professional education, pedagogical education of adults, teaching English as a foreign language, comparative education.

DOROSHENKO Oksana Anatolivna – Senior Lecturer at the Department of Social and Humanitarian Education of Dnipro Academy of

Continuing Education of Dnipropetrovsk Regional Council.

Circle of scientific interests: pedagogy of cooperation as a condition for the formation of positive motivation of applicants.

Стаття надійшла до редакції 27.08.2020 р.

УДК 371.39

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-189-101-105

БУКАТОВА Оксана Михайлівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологічної і професійної освіти та загальнотехнічних дисциплін Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-3808-4938>

e-mail: bukatova4974-2@ubogazici.in

ФЕДОРОВА Ольга Василівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологічної і професійної освіти та загальнотехнічних дисциплін Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ORCID:<https://orcid.org/0000-0001-9086-7473>

e-mail: fedorova4974@kpi.com.de

ЯРЕНЧУК Людмила Георгіївна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологічної і професійної освіти та загальнотехнічних дисциплін Ізмаїльського державного гуманітарного університету

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-9496-3478>

e-mail: yarenchuk4974@unesp.co.uk

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАНЯТЬ З ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Питання підготовки висококваліфікованих спеціалістів у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) є важливим завданням сьогодення. Серед значного переліку різноманітних дисциплін, які вивчає майбутній фахівець у ЗВО, важливе місце посідає блок природничих дисциплін. Дані дисципліни можуть використовуватись в навчальному процесі при підготовці біологів, екологів, хіміків-технологів, медиків, фізиків, педагогів та інших спеціальностей де дані дисципліни входять в блоки обов'язкових та загальноосвітніх предметів чи належать до предметів вільного вибору. Екологія входить до переліку природничої дисципліни, яка вивчається майже на всіх спеціальностях у ЗВО України. Біологія, хімія, географія та інші із зазначеного вище переліку – це більш вузьконаправлені дисципліни. Проте є важлива особливість, яка об'єднує всі ці дисципліни, а саме необхідність наявності сучасного навчально-методичного забезпечення у вигляді навчально-методичних комплексів дисциплін (далі – НМК). Не залежно від спеціальності за якою навчатиметься майбутній фахівець змістове наповнення навчально-методичних комплексів має сприяти максимізації їх загально-професійної підготовки і разом із

іншими компонентами навчально-педагогічного процесу утворювати науково-теоретичну й концептуальну єдність їх професійної підготовки як спеціалістів в конкретній галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розробки та удосконалення особливостей НМК займалися такі відомі вчені і дослідники, як О. Арбузова, Ю. Алфьоров, В. Байденко, М. Степко, Я. Болюбаш, В. Шинкарук, В. Грубіянко, І. Бабін, Н. Вознесенська, Т. Дмитренко, В. Міхєєв, Т. Паніна, Л. Вавілова, О. Пугачевський, С. Смирнов, І. Фаліна, М. Мохова, І. Шендрик та ін. Окремим важливим напрямком формування НМК в умовах сьогодення є електронні НМК. Питанням їх формування та впровадженням в навчальний процес займалися такі вчені, як М. Жалдак, Н. Морзе, О. Спін, Ю. Триус, В. Биков. Варто зазначити, що вимоги до розробки НМК мають тенденцію до постійних змін та удосконалення, а загальні вимоги до сучасного навчально-методичного забезпечення навчального процесу потребують постійного моніторингу з боку викладацького складу.

Мета статті – на основі аналізу та узагальнення сучасних підходів до створення НМК та сучасних нормативних вимог,